Akademik Kariyer Yol Haritası | Başlangıç | Herkes

Bologna Süreci Nedir? AKTS, Diploma Eki ve Türkiye'de Yükseköğretime Etkileri

Bologna Sürecini temelden anlatan rehber: kısa tarihçe, üç kademeli derece yapısı, AKTS ve iş yükü, diploma eki, kalite güvencesi ve TYYÇ, Türkiye'deki Bologna bilgi paketleri, Erasmus ve yurt dışı başvurularda etkisi ve yaygın yanılgılar.

Zafer Hoca · Yayın: 08.11.2026 · 7 dk okuma

Kısaca: Bologna Süreci, Avrupa ülkelerinin yükseköğretim sistemlerini birbiriyle uyumlu ve karşılaştırılabilir kılmak için 1999'da Bologna Bildirgesi ile başlattığı hükümetlerarası bir reform sürecidir ve Avrupa Yükseköğretim Alanı'nı (EHEA) oluşturmuştur. Temel araçları üç kademeli derece yapısı (lisans, yüksek lisans, doktora), AKTS kredisi, diploma eki, kalite güvencesi ve yeterlilikler çerçevesidir. Türkiye 2001'den beri sürecin üyesidir; ders bilgi paketleri, AKTS ve program çıktıları bu sürecin Türkiye'deki karşılıklarıdır.

Bu madde Bologna Sürecinin ne olduğunu, temel ilkelerini ve araçlarını, bunların bir öğrencinin ya da akademisyenin günlük işinde nereye denk geldiğini anlatır. Türkiye'de yükseköğretimde son dönemde konuşulan güncel düzenlemeler ve tartışmalar için YÖK 2026 yükseköğretim düzenlemeleri maddesine bakın.

Bologna Süreci nedir?

Bologna Süreci, Avrupa'daki yükseköğretim sistemlerini tek bir sisteme dönüştürmeyi değil, farklı sistemlerin birbirini **anlayabilmesini ve tanıyabilmesini** amaçlar. Her ülke kendi üniversite yapısını korur; ancak derecelerin kademeleri, ders yükünün ölçülmesi, kalite güvencesi ve diplomaların tanınması için ortak kurallar benimsenir.

Süreç bir uluslararası antlaşma değildir. Bakanların imzaladığı bildirgelere dayanır; ülkeler taahhütlerini kendi mevzuatlarıyla hayata geçirir. Avrupa Birliği üyeliği şart değildir; AB üyesi olmayan pek çok ülke de sürecin içindedir. Avrupa Komisyonu sürecin tam üyesidir ve izleme grubunda yer alır.

Avrupa Komisyonunun Bologna Süreci sayfasına göre süreçte bugün 48 ülke yer almaktadır. Katılımcı sayısı zaman içinde değiştiği ve kaynaklar arasında farklı sayılar görülebildiği için güncel listeyi resmî kaynaklardan kontrol edin.

Bologna Süreci nasıl başladı? Kısa tarihçe

Yıl	Gelişme
1998	Fransa, Almanya, İtalya ve Birleşik Krallık bakanlarının imzaladığı Sorbonne Bildirgesi
1999	29 Avrupa ülkesinin eğitim bakanlarınca imzalanan Bologna Bildirgesi; sürecin resmî başlangıcı
2001	Prag'daki bakanlar toplantısı; Türkiye'nin sürece katılımı
2010	Budapeşte-Viyana bakanlar toplantısı; Avrupa Yükseköğretim Alanının (EHEA) resmen ilanı

Yıl	Gelişme
2022	Rusya ve Belarus'un süreçteki temsilinin askıya alınması

Bakanlar, 1999'dan beri birkaç yılda bir toplanarak bildiriler (communiqué) yayımlar. Bu toplantılarda yeni hedefler eklenir, ülkelerin ilerlemesi raporlanır. Öğrenci merkezli öğrenme, sosyal boyut, yaşam boyu öğrenme ve dijitalleşme sonradan öne çıkan başlıklardır.

Bologna Sürecinin temel araçları

Bologna Süreci, birkaç somut araç üzerinden işler. Bunlar bir öğrencinin transkriptinde, ders izlencesinde ya da diploma ekinde doğrudan karşısına çıkar.

1. Üç kademeli derece yapısı

Ülkeler yükseköğretimi üç kademe üzerine kurmayı kabul etmiştir: birinci kademe (lisans), ikinci kademe (yüksek lisans) ve üçüncü kademe (doktora). Bunlara ek olarak birçok ülkede kısa kademe (Türkiye'de ön lisans) bulunur. Kademelerin ayrımı için yüksek lisans ve doktora farkları maddesine bakabilirsiniz.

2. AKTS (Avrupa Kredi Transfer ve Biriktirme Sistemi)

AKTS (İngilizcesiyle ECTS), bir dersin öğrenciye getirdiği **toplam iş yükünü** ölçer: derse girme saatiyle yetinmez; okuma, ödev, proje, laboratuvar, sınava hazırlık gibi bütün çalışmayı hesaba katar. Krediler, tanımlanmış öğrenme çıktılarına ve bunlara ulaşmak için gereken iş yüküne dayanır.

- Avrupa Komisyonuna göre tam zamanlı bir öğretim yılı **60 AKTS**'ye karşılık gelir.
- Bir AKTS kredisi genellikle 25–30 saatlik öğrenci iş yükü olarak tanımlanır.
- Birinci kademe dereceler çoğu zaman 180 ya da 240 AKTS, ikinci kademe dereceler çoğu zaman 90 ya da 120 AKTS'dir; doktorada AKTS kullanımı ülkeden ülkeye değişir.

3. Diploma eki

Diploma eki (Diploma Supplement), diplomayla birlikte verilen ve programın düzeyini, içeriğini, öğrencinin aldığı dersleri ve notlarını, ulusal yükseköğretim sistemini standart bir biçimde açıklayan belgedir. Yurt dışındaki bir üniversite ya da işveren, diplomanızın neye karşılık geldiğini bu belgeden anlar. Türkiye'de üniversiteler diploma ekini genellikle mezuniyette İngilizce olarak verir; ayrıntıyı üniversitenizin öğrenci işlerinden öğrenin.

4. Kalite güvencesi

Ülkeler, yükseköğretimde ortak ilkelere dayanan bir kalite güvencesi sistemi kurmayı taahhüt etmiştir. Avrupa'da bu ilkeler "Avrupa Yükseköğretim Alanında Kalite Güvencesi için Standartlar ve Yönergeler" (ESG) olarak bilinir. Türkiye'de kurumların iç ve dış değerlendirmesi Yükseköğretim Kalite Kurulu (YÖKAK) tarafından yürütülür.

5. Yeterlilikler çerçevesi ve öğrenme çıktıları

Her ülke, derecelerinin hangi bilgi, beceri ve yetkinliği gösterdiğini tanımlayan ulusal bir yeterlilikler çerçevesi hazırlar. Türkiye'nin çerçevesi Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesidir (TYYÇ). Bir programın "program çıktıları" ya da "program yeterlilikleri" bu çerçeveye göre yazılır; ders izlencelerindeki "öğrenme çıktıları" da bu çıktılarla ilişkilendirilir.

6. Tanınma ve hareketlilik

Ülkeler, başka bir ülkede alınan dereceleri ve yurt dışında geçirilen öğrenim dönemlerini tanımayı kabul etmiştir. Öğrenci ve akademisyen hareketliliği sürecin en görünür sonucudur; Erasmus programı bu hareketliliğin en bilinen aracıdır.

Türkiye'de Bologna Süreci neleri değiştirdi?

Türkiye'de üniversite web sitelerinde gördüğünüz "Bologna Bilgi Paketi", "Ders Bilgi Paketi" ya da "AKTS Kataloğu" sayfaları bu sürecin doğrudan ürünüdür. Bu sayfalarda her programın amacı, program çıktıları, ders listesi, her dersin AKTS kredisi, iş yükü hesabı ve öğrenme çıktıları yer alır.

- **Ulusal kredi ve AKTS birlikte:** Türk üniversitelerinde dersler çoğu zaman hem ulusal krediyle (haftalık ders saatine dayanan) hem de AKTS ile gösterilir. Transkriptinizde iki sütun görmeniz bu yüzdendir.
- **Lisansüstü programlarda AKTS:** Yüksek lisans ve doktora programlarının ders yükü ve mezuniyet koşulları kredi ve AKTS ile tanımlanır. Program türüne göre ayrıntılar için tezli ve tezsiz yüksek lisans farkı maddesine bakabilirsiniz.
- **Diploma eki:** Mezunlara diploma ekinin verilmesi yaygınlaştı.
- **Kalite güvencesi:** Üniversitelerin iç değerlendirme raporları ve dış değerlendirme süreçleri kalite güvencesi taahhüdünün sonucudur.
- **Hareketlilik:** Erasmus+ ve benzeri programlarla öğrenci ve personel değişimi kolaylaştı.

Ölçüt	Ulusal kredi	AKTS
Neyi ölçer?	Çoğunlukla haftalık ders ve uygulama saatini	Öğrencinin toplam iş yükünü
Neye dayanır?	Öğretim üyesinin sınıftaki süresine	Öğrenme çıktılarına ve öğrencinin harcadığı zamana
Nerede işe yarar?	Ulusal not ortalaması ve ders yükü hesabında	Yurt dışı hareketlilikte, ders saydırmada, tanınmada
Yıllık değer	Programa göre değişir	Tam zamanlı bir yıl için 60

Bologna Süreci öğrenci ve akademisyen için ne anlama gelir?

Bologna'nın günlük işinize en çok dokunduğu yer, bir yerden başka bir yere geçtiğiniz anlardır.

- **Erasmus'ta ders saydırma:** Yurt dışında alacağınız derslerin öğrenim anlaşmasına (learning agreement) yazılması ve dönüşte tanınması AKTS üzerinden yapılır. Bir dönem için çoğu zaman 30 AKTS'lik bir yük planlanır; kurumunuzun kurallarını öğrenin. Program için Erasmus+ akademik değişim maddesine bakın.
- **Yurt dışında lisansüstü başvurusu:** Avrupa'daki programlar başvuranın önceki derecesini AKTS ve diploma eki üzerinden değerlendirir. Başvuru dosyası için yurt dışı doktora başvuru rehberi ve lisansüstü başvuru evrakları maddeleri yardımcı olur.
- **Ders izlencesi yazan öğretim elemanı:** Yeni bir ders açarken ya da bilgi paketini güncellerken öğrenme çıktılarını yazmanız, bunları program çıktılarıyla eşleştirmeniz ve iş yükü tablosuyla AKTS'yi gerekçelendirmeniz istenir.
- **Yatay geçiş ve intibak:** Başka bir programdan ders saydırırken AKTS, ders içeriği ve öğrenme çıktıları birlikte değerlendirilir.

Bir dersin AKTS'sini gerekçelendirirken iş yükünü kalem kalem yazın: ders saati, haftalık okuma, ödev, proje, sınav hazırlığı. Toplam saati kurumunuzun kabul ettiği saat/AKTS oranına bölün. Bilgi paketinde bu tablo zaten istenir; gerçekçi yazılmış bir iş yükü öğrencinin de derse dair beklentisini doğru kurar.

Bologna Süreci hakkında yaygın yanılgılar

1. **"Bologna, Erasmus demektir."** Erasmus bir AB değişim programıdır; Bologna ise yükseköğretim sistemlerinin uyumlaştırılması sürecidir. Erasmus, Bologna'nın kolaylaştırdığı hareketliliği kullanır.
2. **"Bologna ülkesinden alınan diploma otomatik olarak geçerlidir."** Bologna tanınmayı kolaylaştırır ama tek başına otomatik denklik sağlamaz. Türkiye'de yurt dışından alınan diplomaların tanınması ve denkliği YÖK'ün işlemlerine bağlıdır.
3. **"Bologna'ya uymak için lisans üç yıl olmalıdır."** Bologna birinci kademe için hem 180 hem 240 AKTS'lik programlara yer verir. Ülkeler hangisini uygulayacağına kendileri karar verir.
4. **"AKTS, ders saatinin başka bir adıdır."** AKTS öğrencinin toplam iş yüküdür; haftada üç saat süren bir ders, ödev ve proje yüküne göre farklı AKTS alabilir.
5. **"Bologna bir AB kuralıdır."** Süreç AB kurumlarının dışında, ülkelerin gönüllü taahhütlerine dayanır; AB üyesi olmayan ülkeler de üyedir.

Yurt dışında alınmış bir lisans ya da lisansüstü derecesiyle Türkiye'de kadro başvurusu yapacaksanız ya da tersine Türkiye'deki derecenizi yurt dışında kullanacaksanız, tanınma ve denklik işlemlerini başvuru tarihinden önce başlatın. Bologna belgeleri (diploma eki, AKTS'li transkript) bu işlemleri hızlandırır ama yerine geçmez.

Bologna Süreci ile ilgili temel terimler

Terim	Açıklama
EHEA / AYA	Avrupa Yükseköğretim Alanı; Bologna Sürecine katılan ülkelerin oluşturduğu alan
AKTS / ECTS	Öğrenci iş yüküne dayanan Avrupa kredi sistemi
Diploma eki	Derecenin içeriğini ve düzeyini standart biçimde açıklayan belge
TYYÇ	Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi
Program çıktıları	Mezunun programı bitirdiğinde kazanmış olması beklenen bilgi, beceri ve yetkinlikler
Öğrenme çıktıları	Bir dersin sonunda öğrencinin yapabilmesi beklenenler
ESG	Avrupa'da kalite güvencesi için ortak standartlar ve yönergeler
Bologna Bilgi Paketi	Türk üniversitelerinin program ve ders bilgilerini AKTS ile yayımladığı sayfa

Yüksek lisans ya da doktorada ders planı yaparken AKTS yükünüzü dengelemek için lisansüstü ders seçimi stratejisi maddesine de göz atabilirsiniz.

Kaynaklar ve resmî bağlantılar

- Avrupa Komisyonu — Bologna Süreci
- Avrupa Komisyonu — Avrupa Kredi Transfer ve Biriktirme Sistemi (ECTS)
- Yükseköğretim Kurulu (YÖK)
- European Higher Education Area (EHEA) resmî sitesi

Etiketler: #Doktora #Erasmus #Yüksek Lisans

YDS/YÖKDİL barajı akademik kariyerinizi engellemesin. Zafer Hoca kursları: zaferhoca.com.tr/magaza